

a demostrar, racionalment, l'existència de Déu, d'una ànima i d'una altra vida. Feren aquestes especulacions, divulgades en articles i conferències, les que li van donar la fama d'haver descobert una nova religió.

Durant la República i la guerra civil, Pujols dona nombroses conferències a Barcelona i altres ciutats de Catalunya. Parlant d'ell, Andreu A. Artís, «Sempronio», va escriure: «D'una tribuna passa a una altra. I parla de tot —de les poètiques catalanes en llengua castellana, del pintor Fortuny, de l'art català... Amb la meitat de les coses que Pujols diu a cada conferència, a l'estranger hi hauria molts que s'haurien fet una llista de pensadors profunds. Ací, en català, no passa de ser considerat un humorista. I tot perquè via a Martorell i té l'orgull de parlar amb aquest ic planer que dona el viure i el pensar en contacte amb els arbres i els ceps d'aquesta tros de terra benedicta en què es cullonen el Pla del Llobregat i el Penadès («Revista de Catalunya», gener del 1938).

Enmig de la gran tragedia de la guerra civil, Pujols va veure morir la mare i l'esposa, mentre el seu fill era mobilitat i ell restava sol en la solitaria Torre de les Hores. A final de gener del 1939, en el romboll del pànic col·lectiu,

passà a França. Com altres catalans de prestigi (Pompeu Fabra, Josep M. de Sagarra, Joan Aiguera, Alexandre Piana, Rafael Murgasí i d'altres) s'acollí a l'hospitalitat de Pau Casals, refugiat a Prada del Centent, d'un Puidis, al cap de sis mesos, es traslladà a Montpel·lier sota l'empara de l'anomenada Residència des Intel·lectuals Catalans, organisme d'ajut dependent de la Fundació Ramon Llull constituïda a París amb cabals salvats del naufragi. El socoriment que rebien els residents era tan precari que Pujols va poder dir que «morien de fam». Amb l'esclat de la guerra (2 setembre 1939) tot empenjà. I amb la desfeita de França (juny 1940), novament el pànic, la gana i el perill de mort.

A les primeries del 1942, Francesc Pujols, cansat de patir i atenent les crides que li feia el seu fill des de Martorell, torna a Catalunya. Fou «deparat» i, després d'una mesada a la Model de Barcelona, retrobà la Torre de les Hores, però no molts dels seus papers i dels seus llibres, que havien estat defenestrats i cremats. Amb tot, va continuar treballant silenciosament en la seva obra fins que les malalties l'atúren.

L'any 1953, aparegué a Barcelona, editat per la Selecta, un *Anecdotari* de

Francesc Pujols recollit pel seu amic Isidre Clopas Batlle, cronista de Martorell. Fou el cant del cigne. El Pujols morí el 13 de febrer del 1962. Deixà a la Torre de les Hores (torre que, per voluntat expressa del seu fill, serà un dia «ortosa pujolsià») una gran quantitat de notes patològiques —és a dir, del sistema que no va poder acabar— i altres treballs.

Diguem encara que la seva mort serena i verament digna d'un filòsof, s'escaigué poc abans d'ajustar els vuitanta anys. Fou un estile amb caràcter d'humorista i d'aspectes de senyor del Renaixement. Sempre —sempre que va poder— feu honor a la bona parla, a la bellesa, a l'amistat. Tingué també el que ell anomenava «sentit de la indumentària» i ni en els temps més esquestrats de la revolució del 36 va sortir al carrer sense corbata i sense bastó. Un molturat periodista, Josep M. Planes, immolat un d'aquells dies, va poder escriure que Francesc Pujols «vestia, saludava i es pentinava d'una manera a l'ucrainià». Fou, en definitiva, «un gran tipus; un tipus de caràcter universal la memòria dels quals després el pas del temps i no s'enfonsa mai en l'absoluta oblit».

A. Bladé i Desumvila

EDIFICIO STEL

- Venta de Pisos y Parkings
- 1.ª Calidad
- 4 Dormitorios
- Calefacción
- Ascensor
- Suelo de Cerámica
- Baño y Aseos Completos
- Gran Cocina Equipada

EDIFICACIONES
STEL
 DE ITRAM, S.A.

Germans Martí, 17 - Tel. 775 50 11
 MARTORELL